

## KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA

---

TATU VANHANEN: *Puolueet ja pluralismi. Tutkimus poliittisen ja sosiaalisen pluralismin riippuvuuksista kymmenessä Kansainyhteisön jäsenmaassa.* Poliitiikan tutkimuksia 8, julkaissut Valtiotieteellinen Yhdistys, WSOY, Porvoo 1968. VIII + 331 sivua.

Tutkimuksen ensisijaisena tarkoituksena on selvittää sitä riippuvuussuhdetta, joka vallitsee toisaalta puoluejärjestelmän pluralismin — eli monipuoluejärjestelmän — ja toisaalta yhteiskunnan pluralismin välillä. Lähtökohtana on päähypoteesi, jonka mukaan monipuoluejärjestelmä on nimenomaan positiivisessa riippuvuussuhteessa yhteiskunnan pluralismin kanssa. Yhteiskunnan pluralismilla tarkoitetaan sellaisia tekijöitä tai ilmiöitä, jotka tekevät siitä monikeskeisen tai moniarvoisen, luovat useita erilaisia ryhmittymiä, joiden puitteissa kansalaiset voivat järjestäytyä toteuttamaan omia yhteiskunnallisia pyrkimyksiään.

Valittu tutkimustehtävä edellyttää siis tilastollista todentamista, ja tämä taas edellyttää ongelman operationaalistamista, ts. tutkimustyössä käyttökelpoisten vastinkäsitteiden määrittelemistä. Puoluejärjestelmän pluralismin operationaaliseksi vastinkäsitteeksi on määrätty suurimman puolueen osuus parlamenttivaalien äänistä tai poikkeustapauksissa parlamentin edustajapaikoista: mitä suurempi osuus yhdellä puolueella on, sitä pienempi on pluralismi. Sosiaalinen pluralismi taas on määritelty kahdeksan eri sosiaalisen rakennemuuttujan avulla. Nämä jaetaan vielä kahteen ryhmään, niin että erikseen otetaan huomioon ns. traditionaalinen pluralismi ja erikseen ns. moderni pluralismi.

Traditionaalinen pluralismi tarkoittaa yhteiskunnan jakautumista etnisten tai kastiryhmien mukaan, kieli- tai heimoryhmien mukaan sekä uskonnon perusteella. Modernin pluralismin osoittimina käytetään:

- 1) kaupunkiväestöä — yhteiskuntaa pidetään siis sitä pluralistisempänä, mitä suurempi on kaupunki- ja mitä pienempi maaseutuväestön osuus,
- 2) elinkeinorakenteen monipuolisuutta, mikä mitataan maatalousväestön osuudella ammatissa olevasta väestöstä,
- 3) maanomistuksen jakautumista, jolloin keskikokoisten itsenäisten viljelmien osuuden katsotaan ilmentävän pluralismia,
- 4) lukutaidon levinneisyyttä ja

5) korkeakouluopiskelijoiden suhteellista lukumäärää. Modernin pluralismin osoittimet on vielä jaettu kahteen ryhmään,

joista ensimmäisen (maaseutuväestö, maatalousväestö ja lukutaidottomat) katsotaan lähinnä mittavaan taloudellista kehitystasetta, ja toisen (maanomistus ja korkeampi opetus) vallan lähteiksi soveltuvien taloudellisten ja henkisten voimavarojen jakautumista.

Tutkimukseen tarvittava aineisto on koottu kymmenestä Kansainyhteisön jäsenmaasta, jotka ovat itsenäistyneet toisen maailmansodan jälkeen ja viimeistään vuonna 1962. Nämä maat ovat Ceylon, Ghana, Intia, Jamaika, Malaija, Nigeria, Pakistan, Tanganjika, Trinidad ja Tobago sekä Uganda. Ohimenevästi kokeillaan tutkimuksen päähypoteesia myös Suomeen ja Yhdysvaltoihin. Kansainyhteisömaiden valintaa tutkimuskohteiksi on perusteltu mm. sillä, että näillä mailla on yhteinen historiallinen ja valtiosääntöinen tausta ja samanlainen vaalijärjestelmä.

Tekijä suorittaa korrelaatiolaskelmansa käyttäen kahdelta ajankohdalta olevia tietoja alueellisella tasolla:

1) todetaan muuttujien keskinäiset riippuvuussuhteet sekä korrelaatio suurimman puolueen osuuteen koko kymmenen valtion ryhmässä,

2) todetaan sosiaalisen pluralismin muuttujien ja suurimman puolueen osuuden väliset korrelaatiot erikseen kunkin maan hallinnollisten alueiden puitteissa ja

3) verrataan suurimman puolueen osuutta kahdeksaan sosiaaliseen muuttujaan kaikkien tutkittujen valtioiden yhteensä 127 hallinnollisen alueen puitteissa.

Vertailut osoittivat, että traditionaalisen pluralismin tekijöitä lukuunottamatta suurimman puolueen osuuden ja sosiaalisen pluralismin osoittimien välillä vallitsee positiivinen korrelaatio, joka on vahvistunut ensimmäisestä vertailuajankohdasta toiseen. Tällaista riippuvuussuhdetta ei kuitenkaan havaittu valtioiden sisäisten hallinnollisten alueiden puitteissa; tekijä päättelee, että epäitsenäisten alueiden puitteissa puoluejärjestelmän pluralismin aste ei riipu yhteiskunnan pluralismin asteesta yhtä paljon kuin itsenäisten valtioiden puitteissa, mutta itsenäistymisen jälkeen on eri valtioissa suurimman puolueen osuus yhä selvemmin mukautunut yhteiskunnan pluralismin astetta vastaavaksi.

Lopputulokseksi jää, että monipuoluejärjestelmän säilymisen välttämättömänä edellytyksenä näyttää olevan modernin pluralismin tietyn asteen saavuttaminen. Traditionaalinen pluralismi ei sen sijaan ole osoittautunut riittäväksi edellytykseksi vakiintuneelle monipuoluejärjestelmälle, joskin traditionaalinen pluralismi voi tukea monipuoluejärjestelmän säilymistä sellaisissa yhteiskunnissa, jotka ovat ainakin jossakin määrin pluralistisia myös modernin pluralismin tekijöiden osalta. Voimakkaasti pluralistisissa

yhteiskunnissa ei syntynyt yhtä selvää riippuvuussuhdetta suurimman puolueen osuuden ja sosiaalisen pluralismin muuttujien välillä; sellaisissa yhteiskunnissa vaikuttavat muut seikat jo enemmän puoluejärjestelmän luonteeseen.

Väitöskirjassa selostettu tutkimus viittaa siis kahteen yhteiskunnan kehityksen kynnykseen: ensimmäisen kynnyksen ylittämisen jälkeen on saatutettu välttämättömät edellytykset monipuoluejärjestelmän säilymiselle, mutta toisen kynnyksen ylittämisen jälkeen päähypoteesin ilmaisema riippuvuus häviää. Tutkimus koskee siis nimenomaan kehitysmaiden poliittisille järjestelmille ominaisia seikkoja. Väitöskirja onkin suoranainen jatko Lipsetin, Colemanin, Cutrightin, Russettin, Neubauerin ja useiden muiden kehitysmaiden poliittisista oloista kiinnostuneiden tutkijoiden viime vuosina suorittamille tutkimuksille. Nämä ovat kuitenkin yleensä pysähtyneet kärkeen vastaavuuden toteamiseen taloudellisen kehitysasteen ja poliittisen järjestelmän kilpailuasteen välillä, kun sen sijaan väitöskirjassa on tarkemmin eritelty erilaisten sosiaalisten muuttujien merkitystä ja korostettu nimenomaan vallan lähteiksi sopivien taloudellisten ja henkisten voimavarojen jakautumisen merkitystä; näin ollen monipuoluejärjestelmällä saattaa olla riittävät edellytykset myös verraten alhaisen taloudellisen kehitysasteen maissa, jos tällaiset voimavarat ovat tehokkaasti jakautuneet monille vahvoille ryhmille.

Toisena tutkimustehtävänä väitöskirjassa on asianomaisissa maissa toimivien puolueiden sosiaalisen pohjan ekologinen kartoittaminen. Poliittisessa järjestelmässä vuoden 1947 jälkeen tapahtuneiden muutosten perusteella tutkitut maat on jaettu ns. vakiintuneisiin monipuoluemaihin (Ceylon, Intia, Jamaika, Malaija, Trinidad ja Tobago) sekä epävakaisiin monipuoluemaihin (Pakistan sekä kaikki neljä tutkittua afrikkalaista valtiota). Tekijä toteaa, että vakiintuneissa monipuoluemaissa puolueet ovat alueellisesti ja sosiaalisesti enemmän päällekkäisiä sekä rakentuvat suuremmassa määrin kuin epävakaisissa monipuoluemaissa keskenään ristikkäisiin sosiaalisiin vastakohtiin. Puoluemuodostuksen sosiaalinen pohja on näin ollen monipuolisempi vakiintuneissa monipuoluemaissa.

Tilastollista käsittelyä varten on tarvittu runsaasti yksityiskohtaisia tietoja asianomaisista valtioista, jotka pääasiassa on koottu eri maiden virallisista väestö- ja vaalitilastoista sekä YK:n ja UNESCO:n tilastojulkaisuista. Täysin yhdenmukaisia vertailukelpoisia tietoja ei aina ole ollut saatavissa, vaan joissakin tapauksissa on esim. suurimman puolueen osuutta mitattu edustajapaikoilla eikä yleisissä vaaleissa annetuilla äänillä, traditionaalista pluralismia ilmaiseviin taulukoihin on yhdistetty varsin erilaisia asioita mitaavia lukuja, varsinkin kun kasti-, rotu-, heimo- ja kielijakautumia ei aina voida helposti erottaa toisistaan. Ratkaisuihin voidaan joissakin tapauksissa

olla eri mieltä, mutta ne ovat kyllä tällaisinaan perusteltavissa. Osittain aineiston heterogeenisuudesta johtuu, että suhteellisen paljon tilaa on väitöskirjassa omistettu tutkittujen valtioiden valtiosääntöjen ja puolueolojen kehityksen kuvaukselle, vaalitulosten esittelylle sekä väestön jakautumista erilaisten tekijöiden perusteella koskevalle selvittelylle. Tätä väitöskirjan kuvailevaa osaa täydentää vielä liiteosa, jossa on samoja asioita esitetty vielä seikkaperäisemmin, mm. eri hallintoalueiden oloja valaisevissa taulukoissa. Tällä tavoin esitetty aineisto on pohjana neljanteen lukuun sisältyvälle varsinaiselle analyttiselle osalle. Deskriptiivinen osa voi mahdollisesti palvella muitakin tutkijoita lähdekokoelmana, varsinkin kun asianomaisten Kansainyhteisö-maiden virallisia tilastojulkaisuja ei näytä olevan juuri lainkaan Suomessa saatavissa.

Tilastollisten tietojen puutteen takia ei valitettavasti ole voitu käyttää sellaisia mittareita kuin ammatissa toimivan väestön jakautumista ammattiaseman mukaan, väestön jakautumista tulotason, varallisuuden tai koulukäynnin mukaan taikka jakautumista tuotantovälineiden omistajiin ja omistamattomiin. Jos ensisijaisena kriteerinä olisi pidetty tällaisten mittarien käyttömahdollisuutta, olisi siis jouduttu tutkimaan jotakin muuta valtioryhmää, jolloin toisaalta olisi menetetty tutkittujen valtioiden vaalijärjestelmien ja valtiosääntöisten perinteiden yhtenäisyyden tuottama etu.

Korrelaatiolaskelmissa on käytetty Pearsonin tulomomenttikerrointa. Tekijäkin toteaa, että tällöin olisi edellytettävä, että havaintoaineisto jakautuu suunnilleen normaalijakautuman mukaisesti, »mikä tässä käytettyjen muuttujien osalta on epävarmaa». Onkin ilmeistä, että jotkin jakautumat ovat vinoja; perusaineistona ovat muuttujia koskevat prosenttiluvut, jotka siis eivät voi mennä yli sadan, ja esim. maanomistusmuuttujan kohdalla on neljä 100-lukua (mikä taas johtuu siitä, että yksityiskohtaisten tilastojen puutteesta johtuen kaikki neljä Afrikan maata on maanomistuksen osalta sijoitettu pluralismin minimiä osoittavaan 100 prosentin luokkaan). Esitetyt tulokset ovat kuitenkin siinä määrin merkitseviä, että niiden voidaan katsoa hyvin riittävän tueksi niille yleisille johtopäätöksille, joita väitöskirjassa esitetään. On tietenkin ajateltavissa, että tutkimuksessa olisi pitänyt pyrkiä yksityiskohtaisempaan ja tiheämpään luokitteluun nykyisen kaksijakoisuuden sijasta, jossa vain todetaan eri muuttujien kohdalla tietty prosenttiluvulla ilmaistava ominaisuus. Kun toisaalta puoluepluralismin mittari on varsin karkea — suurimman puolueen osuus äänistä — voidaan hyvin tarkkojen sosiaalisten muuttujien mittarien käyttöä pitää epätarkoituksenmukaisena.

Analyttisissä jaksoissa on runsaasti vertailevan valtio-opin kannalta mielenkiintoisia havaintoja, ja päähypoteesiin liittyvät johtopäätökset on esitetty asianmukaisin varauksin, kuitenkin selvästi osoittaen ne kohdat,

joissa tämä tutkimus tarjoaa jotakin uutta aikaisempien tutkimusten vielä karkeampien yleistysten täydentämiseksi. Korostaessaan sosiaalisten vasta-kohtaisuuksien kumulatiivisuuden ja ristikkäisyyden merkitystä puolue-muodostukselle väitöskirjan ekologinen osa lähinnä vahvistaa muissa tutki-muksissa jo esitettyjä tuloksia. Puoluejärjestelmän ja yhteiskunnan plura-lismin välisiä yhteyksiä analysoiva väitöskirjan pääosa sen sijaan sisältää uuden aluevaltauksen tieteelle, joka on ajankohtainen ja avaa näköaloja uusiin kehitysmaiden poliittista elämää koskeviin jatkotutkimuksiin. Luul-tavasti voidaan tutkimuksesta myös löytää kiinnekohtia muutamien teolli-suusmaissa esiintyvien poliittisten kehitysilmidiöiden tutkimiseen (vai onko esim. Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan politisoituminen ja traditionaa-lista pluralismia edustaneiden osakuntien vaikutusvallan vähentyminen aivan toisentyppinen ilmiö?).

Valitettavana on pidettävä sitä, että tällainen Kansainyhteisön valtioelä-mää koskeva ja ilmeisesti puheenvuoroksi kansainväliseen tieteelliseen kes-kusteluun tarkoitettu tutkimus on julkaistu suomen eikä englannin kielellä. Tietävästi tekijä aikoo kuitenkin jatkaa yhteiskunnan pluralismin ja moni-puoluejärjestelmän välisiä yhteyksiä koskevaa tutkimustyötään, jolloin tä-mäkin puute tullee korjatuksi.

*Klaus Törnudd*